

Notat

Dato: 30.04.2015
Arkivsak: 2015/4690-1
Saksbehandlar: oydzien

Til: Opplærings- og helseutvalet
Fylkesutvalet
Fylkestinget

Frå: Fylkesrådmannen

Svar på spørsmål frå Fylkestinget des. 2014 - Gjennomgang av moglegheit for søkjarar utan rett til å ta vidare utdanning eller delkompetanse

Fylkestinget behandla i sak 75/14 Årsbudsjett 2015/Økonomiplan 2015-2018. Følgjande verbalforslag følgjer saka:

«35. Voksne i videregående skole: Fylkestinget ber om en sak med gjennomgang av mulighetene for søkere uten rett til å ta videregående utdanning eller delkompetanse.»

Fylkeskommunen har ansvar for å gje vaksne utan rett eit tilbod om vidaregåande utdanning

Opplæringslova gjev vaksne rett til vidaregåande opplæring frå det året dei fyller 25 år dersom dei ikkje har fullført vidaregåande opplæring tidlegare, jf § 4A-3. Vaksenretten avløyser ungdomsretten som går fram til utgangen av det året ein fyller 24 år, jf § 3-1.

Opplæringslova pålegg samstundes fylkeskommunen å gje tilbod om vidaregåande utdanning til vaksne, sjølv om dei ikkje har opplæringsrett etter ungdomsretten eller vaksenretten. Lova seier at «Fylkeskommunen skal gje tilbod til søkjarar utan rett etter § 3-1 eller § 4A-3», jf §13-3. Regelverket seier ikkje noko om omfanget av dette opplæringstilbodet, jf Ot. Prp. nr. 44 (1999 – 2000).

Som vi ser, peikar § 3-1 og § 4A-3 på den einskilde sin individuelle rett til vidaregåande opplæring, medan § 13-3 omhandlar fylkeskommunen sitt generelle ansvar for å gje eit tilbod om vidaregåande opplæring til alle som er busett i fylkeskommunen, også dei utan individuell rett til slik utdanning. Vaksne i Hordaland utan rett til vidaregåande utdanning kan soleis ha ei rettkome forventning om at fylkeskommunen har eit tilbod også til dei som målgruppe, utan at dei kan krevja eit spesifikt tilbod gjennom ein individuell rett.

Fylkeskommunen har på si side ein formell heimel til å utvida tilbodet om vidaregåande utdanning til si vaksne befolkning ut over dei to rettsgruppene. For det regionale nivået er dette interessant både fordi det er eit individuelt retta tilbod om fagleg og personleg utvikling til den einskilde, og fordi vidaregåande utdanning for vaksne ufaglærte er ein av dei sentrale innsatsfaktorane fylkeskommunen har i arbeidet for regional utvikling.

Vaksne i det ordinære opplæringstilbudet til ungdom med ungdomsrett

Vaksne kan søkja om vidaregåande utdanning gjennom inntaket for ungdom. Dei kjem då i dei sist prioriterte gruppene. Vaksne *med* rett kjem førre vaksne *utan* rett. Ungdomskulla fyller normalt opp plassane til Vg1 i dei første inntaksrundane, medan vaksne kan sikra seg ledige plassar i den «siste» inntaksrunden, der skulane sjølv fyller opp eventuelle ledige plassar etter at hovudinntaket har «sett seg». Vaksne får fullføringsrett etter Vg1 og søker så ledige plassar på Vg2 og eventuelt Vg3. Det var om lag 140 vaksne i det ordinære opplæringstilbudet hausten 2014.

Vaksne utan rett i det vidaregåande opplæringstilbudet for vaksne

Inntaksforskrifta seier at vaksne søkerar primært skal takast inn til opplæringstilbod som er organisert for vaksne etter opplæringslova § 4A-3, jf forskrift til opplæringslova § 6-45. I inntaket til vaksenopplæringa vert vaksne utan rett prioritert sist av tre grupper, jf forskrift til opplæringslova § 6-49. Utfordringa for vaksne utan rett er soleis at dei får tilbod om opplæring i den grad det er ledige skuleplassar. Opplæringslova sikrar dei elles fullføringsrett til resten av opplæringsløpet når dei først har fått skuleplass, jf opplæringslova § 4A-3.

Hordaland fylkeskommune hadde hausten 2014 om lag 35 % vaksne, av totalt 1450 kursplassar, som var utan rett i vaksenopplæringa då dei fekk tilbod om skuleplass. Dette er ein relativt høg del vaksne utan rett samanlikna med andre fylkeskommunar. Ulike omsyn ligg til grunn for eit så pass breitt anlagt inntak. Det handlar om å

- gje den einskilde høve til utvikling
- utvikla god logistikk og ressursbruk i aktiviteten
- levera rett kompetanse i arbeidet for regional utvikling

Tilboda i vaksenopplæringa har søkerar med og utan rett. Når søkjartalet *med* rett i utgangspunktet er så stort at ein uansett må starta ein klasse, vel vaksenopplæringa å fylla opp med vaksne *utan* rett. Vaksenopplæringa har samstundes fleire tilbod i handverks- og industrifaga som går med ledig kapasitet.

For fag med stor etterspurnad, til dømes studiespesialiserande fag og helse og oppvekstfag, vil derimot talet på vaksne *med* rett vera høgt og kan dermed redusera det høvet vaksne *utan* rett har til å koma med i desse faga.

Fylkeskommunen har elles særskilde tiltak og ordningar som opnar for vaksne *utan* rett:

- Fylkeskommunen har tett samarbeid med NAV om utdanning av flyktningar i helsearbeidarfaget og med Fylkesmannen om tilbod om fagopplæring til ufaglærte i barmehagane som ikkje har vaksenrett.
- Fylkeskommunen har også eit tett samarbeid med Bergen kommune om utdanning av ufaglærte i dei store helse- og oppvekstfaga etter ein ny utdanningsmodell, den sokalla VOPA-modellen. Denne modellen vert no også gjennomført for havbruksnæringa.
- Fylkeskommunen har eit relativt breitt tilbod i yrkestiori for lærlingar og fyller opp desse tilboda med vaksne utan særskilte omsyn til vaksenrett fordi dette er tilbod som primært er tilrettelagt for lærlingar.
- Gjennom ordninga *full opplæring i bedrift* har vaksne også *utan* vaksenrett høve til å teikna lærekontrakt. Med lærekontrakten følgjer tilbod om opplæring i manglande felles og yrkesfag. Ein reknar med at omlag 25 % av lærekontraktane i Hordaland er kontraktar som ikkje er knytt til særskilte rettar eller til vaksen- og gjennomføringsrett.

Vaksenretten dekker ikkje det reelle behovet vaksne har for vidaregåande utdanning. Fylkeskommunen har eit allment ønskje om gje god og rett kompetanse til flest mogeleg vaksne innbyggjarar i Hordaland.

Fylkeskommunen har hatt ein policy og organisasjon som gjer at tilbodet har nådd mange vaksne *utan* rett.

Vi manglar data for det samla talet på vaksne søkjarar *utan* rett som ikkje får tilbod, men konstaterer at mange vert avviste eller sett opp på mellombels ventelister. Mange vaksne let vera å søkja fordi vaksenopplæringa er definert som ein rett for dei som ikkje tidlegare har fullført vidaregåande. Samstundes viser den faktiske etterspurnaden at vaksne *utan* rett har behov for ny vidaregåande utdanning. Årsakene er mange: Området dei hadde fagutdanning i er utdatert, det gamle gymnaset er ikkje lenger nok, utdanninga frå heimlandet gjev ikkje jobb i Norge, dei har skifta jobbområde og ønskjer relevant fagutdanning.

Fylkeskommunen sitt tilbod om vidaregåande utdanning for vaksne er omfattande, har god kvalitet og er gratis for deltakarane. Det er ofte det einaste tilbodet innan det etterspurte faget, og kan vera einaste tilbodet vaksne har råd til å følgja. Ein skal her vera merksam på at vi har relativt store grupper ufaglærte med ein økonomi som gjer at det offentlege tilbodet er den beste og kanskje einaste måten å skaffa seg ny vidaregåande utdanning på.

UDIR har i rundskriv og retningsliner i aukande grad peika på fylkeskommunen sitt ansvar for den store gruppa vaksne som ikkje har rett, men som likevel har behov for ei ny vidaregåande utdanning. Mykje tyder også på at stortingsmeldinga om livslang læring og vaksne si læring som skal vera klar ved juletider, vil drøfta rettsføresegnene og dei avgrensingane desse legg på det reelle behovet for vidaregåande utdanning.